

نگاهی بر جایزه کتاب شهید «سید علی اندرزگو»

جایزه‌ای برای «واقعی»ترین روایت از تاریخ پهلوی

مهدی چراغ
نویسنده

اردیبهشت ماه امسال آخرین مهلت ارسال آثار به سومین جایزه ادبی شهید سید علی اندرزگو در حالی به پایان می‌رسد که این رویداد دوسالانه با وجود کوتاه بودن زمان شکل‌گیری، تأثیرات قابل توجهی در حوزه ادبیات و تاریخ معاصر با محوریت مقابله با پهلوی ستایی و تحریف تاریخ معاصر داشته است. کتاب‌هایی که در دو سال گذشته برای نخستین بار با موضوعات داستان بلند و رمان بزرگسال، داستان و شعر کودک و رمان نوجوان و همچنین روایت تاریخ و تاریخ شفاهی که دارای درون‌مایه‌های مقابله‌گری با تحریف تاریخ و تطهیر پهلوی‌ها و همین‌طور روشنگری درباره انقلاب اسلامی چاپ شده‌اند، می‌توانند در این رویداد شرکت کنند.

نداده‌ایم و در خصوص این موضوع، کم‌کاری شده است. در همین راستا برای پاسخ به این دغدغه جایزه شهید اندرزگو با محوریت مجمع ناشران انقلاب اسلامی، مؤسسه شهرستان ادب، انجمن قلم، حوزه هنری انقلاب اسلامی، بنیاد خاتم، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، مرکز تاریخ معاصر ایران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی و دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی شکل گرفت. این نهادها در کنار هم، به‌عنوان شورای سیاستگذاری این رویداد، شروع به تدارک و طرح‌ریزی برای یک جایزه کردند؛ چراکه اولین قدم جایزه این است که یک شورای سیاستگذاری داشته باشد. در سال ۱۳۹۶ بود که مراسم رونمایی جایزه شهید اندرزگو برگزار شد و قرار شد هر دو سال یک بار این جایزه برگزار شود. بدین ترتیب برای اولین دوره در سال ۱۳۹۸ کتاب‌هایی که در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸، در موضوعات مقابله با تطهیر پهلوی‌ها و افشای چهره واقعی این‌خاندان منتشر شده بود، اعم از نشر و بازنشر، بررسی و داوری شود و از بین‌شان به برگزیدگان جایزه‌ای اهدا شود.

چرا شهید اندرزگو؟

محمدعلی مرادیان دبیر دو دوره جایزه شهید اندرزگو در مورد دلیل نامگذاری این جایزه به اسم آن شهید بزرگوار چنین می‌گوید: برای انتخاب اسم، به دنبال کسی می‌گشتیم که در واقع، نماد مبارزه با پهلوی‌ها باشد. به اسامی مختلفی فکر کردیم؛ جشنواره روایت انقلاب، جایزه داستان مقابله با تحریف و... اسامی مختلفی مطرح شد؛ ولی در نهایت دیدیم کسی که نماد مقابله با پهلوی‌ها است، شهید اندرزگو است. لذا با کسب اجازه از خانواده‌شان، این جایزه را به اسم این شهید بزرگوار نامگذاری کردیم.

ویژگی‌های جایزه و تفاوت‌های آن با دیگر جشنواره‌ها

محمدعلی مرادیان همچنین در مورد ویژگی‌های این جایزه بیان می‌کند: اولین تفاوت در ماهیت شکل‌گیری آن است. این جایزه، یک جایزه نیازمحور است؛ یعنی بر اساس نیاز و خلاهایی که وجود داشته، با موضوع مقابله با تحریف تاریخ معاصر و تطهیر پهلوی و افشای چهره واقعی آنها تشکیل شده است. نکته بعدی این است که این جایزه با همراهی و دغدغه مراکز و سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی دغدغه‌مند برگزار می‌شود. درست است که محوریت مجمع ناشران است؛ اما با کمک همه اینها برگزار می‌شود.

نکته بعدی، رویکرد جایزه است که به ترویج آثار می‌پردازد و فقط برگزیده را انتخاب نمی‌کند؛ یعنی این جایزه‌ای است که سعی می‌کند آثاری را به جامعه معرفی کند. از طرف دیگر، در جوایز معمولاً فرم و ساختار و استحکام و مشخصات فنی کتاب لحاظ می‌شود؛ اما اینجا محتوا به اندازه فرم در بررسی جایزه مهم است و علاوه بر مشخصات فنی و سبک و قلم نویسنده، محتوای کتاب هم بسیار مهم بوده و در امتیاز کتاب‌هایی که انتخاب می‌شود، دخیل است.

ماجرای کجا آغاز شد؟

نوجوانان و جوانان دنبال جواب بسیاری از پرسش‌های خود در مورد تاریخ معاصرند. وقتی دغدغه نهاد‌های فرهنگی دولتی و انقلابی به دنبال جواب دادن به این پرسش‌ها و روشنگری کم‌رنگ بشود و از این موضوعات غفلت کنند، جریان‌های معاند ورود پیدا می‌کنند و روایت خودشان را به مخاطب عرضه می‌کنند که مغرضانه، تحریف‌شده و خلاف واقع است.

بررسی اهداف و زمینه‌های برگزاری این جایزه ادبی نشان می‌دهد که این رویداد فرهنگی توانسته است حدودی پرده از برخی حقایق کنار بزند و نسل نوجوان و جوان امروز را با چهره واقعی ایران عصر پهلوی و وقایع آن روزگار آشنا کند و دغدغه و انتظارات علاقه‌مندان به حوزه ادبیات و تاریخ معاصر این موضوعات را تا حدی رفع کند. متأسفانه جریان‌های مدافع پهلوی از غفلت نهاد‌های فرهنگی استفاده کردند و قدم به قدم با کارهای رسانه‌ای و فرهنگی به تطهیر چهره حکومت پهلوی پرداختند. جریان‌های معاند در ابتدای امر به قیاس حکومت طاغوت با جمهوری اسلامی می‌پردازند و بعد از مدتی وارد مرحله انکار شده و چنین اقدامی را انکار می‌کنند. حتی شاید جالب باشد بدانید کتاب‌هایی در کشور با مجوزهای وزارت ارشاد درباره این ادعا نوشته می‌شود. در انکار کارهایی که خود پهلوی‌ها انجام داده بودند، مستندهایی هم می‌ساختند؛ مانند کذب خواندن فاجعه هفده شهریور تا کشتار مردم ورامین، همه را منکر شدند. بعد از مدتی که جریان مقابل می‌بیند جریان‌های فرهنگی ما سکوت کرده‌اند و در غفلت به سر می‌برند، پروژه تقدیس را شروع کرد؛ یعنی علاوه بر اینکه از مرحله قیاس و مرحله انکار رد شدند، شروع کردند به قدیس‌سازی از خودشان و رضاخان را پدر نوسازی ایران معرفی کرد. همچنین محمدرضا شاه را پدر ایران نوین و مهم‌ترین کنشگر توسعه ایران دانست، فرح، فعال در تدارک زیرساخت‌های فرهنگی و پیشرو در این حوزه بوده و... بدین گونه بود که ضرورت شکل‌گیری یک رویداد دائمی احساس می‌شد؛ رویدادی برای تشویق تولیدکنندگان و بهره‌وری از ظرفیت‌های جبهه انقلاب که بتوانند در خصوص جنایات خاندان پهلوی، روایت‌های صحیح و تحریف‌نشده را برای جامعه تولید کنند. پس بایستی جایزه‌ای شکل می‌گرفت که صرفاً برای روایت انقلاب اسلامی باشد. این یک نیاز و خلأ بود و کسی هم این بار را برنداشته بود. این‌طور شد که جایزه شهید اندرزگو تأسیس شد.

کم‌کاری در تبیین تاریخ سیاه پهلوی

مرداد ۱۳۹۵، در مجمع ناشران، یکی از دغدغه‌های رهبر معظم انقلاب مطرح شد. ایشان در اوایل سال ۱۳۹۰، چندین بار راجع به پرداختن به پهلوی‌ها و کم‌کاری سیستم‌های فرهنگی در مواجهه با این‌خاندان و افشای مسائل و تبیین ابعاد این مسأله صحبت فرمودند. در سال‌های ابتدایی دهه نود، بیاناتی در این خصوص دارند و حتی در سخنرانی‌های عمومی هم به این موضوع پرداخته بودند. ایشان همواره تأکید داشتند که ما درباره پهلوی‌ها کاری نکرده‌ایم و برای جامعه روشنگری انجام

جایزه‌ای نیست که در آن، صرفاً نفر اول را مشخص کنیم. می‌گوییم ترویجی است؛ چراکه هدف این جایزه ترویج آثاری بوده که نویسنده و ناشر برای آن زحمت کشیده‌اند و در موضوع مذکور، اینها را تولید کرده‌اند و ما می‌خواهیم از اینها تقدیر کنیم؛ تقدیری که باعث ترویج این دست از آثار شود. خیلی از جایزه‌هایی که در کشور، با هزینه‌های گزاف پرداخت می‌شود، کار دیگری برای نویسنده یا ناشر نمی‌کنند؛ مثلاً کتابی که از آن پانصد تا تولید شده، فلان جایزه معروف را هم می‌گیرد؛ اما دو سال بعد، این کتاب به چاپ بعدی هم نمی‌رسد؛ چون صرفاً از نویسنده تقدیری انجام شده و رقمی پول داده‌اند و تمام شده است؛ اما جایزه شهید اندرزگو این‌طور نیست. جایزه شهید اندرزگو برای کتاب‌هایی هم که جزو برگزیده‌ها نبوده، برنامه‌های ترویجی دارد.

یک جایزه جریان‌ساز

نکته دیگر، جریان‌ساز بودن جایزه است. آثاری که برای این جایزه تولید می‌شوند، موضوع و دغدغه مشخص دارند. انگیزه‌ها و افعال می‌کند تا دائماً در خصوص این موضوع کتاب تولید شود و روایت‌های نوبی در جواب شبهات روز جامعه در قالب رمان و داستان ارائه دهند.

فرق دیگر این جایزه این است که دبیرخانه دائمی و سیستم تعاملی مستقر و مستمر دارد. به این صورت که مراکز و نهاد‌هایی که در این جایزه دخیل‌اند، دائماً با نویسنده و ناشر جلسات متفاوت و همایش برگزار می‌کنند و نویسنده‌ها و ناشرها را تشویق می‌کنند تا از این دست روایت‌ها را باز هم تولید کنند. کتاب‌هایی که در این مدت تولید شده‌اند، جوایز دیگر کشور را هم، اعم از جایزه جلال و قلم زرین، برنده‌اند. به لحاظ پسند و اقبال جامعه هم شایسته توجه و تأمل هستند و اینها بسیار دیده و مصرف می‌شوند؛ زیرا تکیه می‌کنند بر بُعد دراماتیک داستان‌ها و حقایق را از این طریق، به جامعه القا می‌کنند. حقیقتاً جایزه شهید اندرزگو در رشد تولید داستان در رده سنی نوجوانان با مضامین انقلاب اسلامی بسیار تأثیرگذار بوده است به طوری که بالغ بر شاید حدود صد عنوان رمان نوجوان در این موضوعات، با قوت و ضعف محتوایی و ساختاری تولید شده است. به نظر دست‌اندرکاران جایزه، در حوزه نوجوان، پتانسیلی در حال آزاد شدن است. خیلی از نویسندگان حوزه نوجوان که استاد‌های گروه‌های تدریس رمان هستند، به کسانی که نوشتن رمان مرتبط با پهلوی و تاریخ معاصر را آموزش می‌دهند و می‌گویند حول این محور داستان بنویسید و سعی کنید که از آنها برای فضای داستان و پرداخت شخصیت‌هایتان الهام بگیرید.

اگرچه مدت زمان محدودی از عمر جایزه شهید اندرزگو می‌گذرد و تأثیرات مثبتی در حوزه روشنگری تاریخ انقلاب اسلامی گذاشته است ولی با راهکارهایی نظیر حمایت نهاد‌های فرهنگی در جهت اقتباس فیلم و سریال از آثاری که این قابلیت را دارند و همچنین حمایت از تولید کتاب‌های صوتی با کیفیت بالا از آثار پرمخاطب این رشته‌ها، می‌توانند مخاطبان بیشتری را با این موضوعات آشنا کنند و دامنه تأثیرگذاری را افزایش دهند.

برای انتخاب اسم، به دنبال کسی می‌گشتیم که در واقع، نماد مبارزه با پهلوی‌ها باشد. به اسامی مختلفی فکر کردیم؛ جشنواره روایت انقلاب، جایزه داستان مقابله با تحریف و... اسامی مختلفی مطرح شد؛ ولی در نهایت دیدیم کسی که نماد مقابله با پهلوی‌ها است، شهید اندرزگو است